

Nieuwe antiterreurwet kan ook hier tot Rooney-censuur leiden

Joke J. Hermesen

Mag een schrijver of kunstenaar op grond van zijn politieke mening gecensureerd en vervolgd worden? Nee, denkt u ongetwijfeld, want zowel de vrijheid van meningsuiting als de artistieke vrijheid zijn immers in onze grondwet verankerd. Het democratisch staatsbestel garandeert het vormen van een eigen politieke mening, en streeft deze zelfs na, omdat een pluraliteit aan meningen de belangrijkste drager is van dat bestel. En toch zien we in Europa dat die vraag steeds vaker met ‘ja’ wordt beantwoord. De aanscherping van de antiterreurwetgeving in het Verenigd Koninkrijk, maar ook in Frankrijk en Nederland, heeft tot gevolg dat het grootste goed van een democratie, namelijk de vrijheid van meningsuiting, en in het verlengde daarvan de artistieke vrijheid, in het gedrang komen.

Joke J. Hermesen is schrijver, filosoof en voorzitter van PEN Nederland.

Afgelopen week zijn de veelgelezen én -geprezen romans van de Ierse schrijfster Sally Rooney [uit de Engelse boekhandels verdwenen](#). Niet vanwege de inhoud van haar werk, maar vanwege haar politieke mening inzake het oorlogsgeweld dat Israël tegen de Palestijnse bevolking pleegt. Rooney's uitgever Faber & Faber mag onder de verscherpte Britse antiterreurwet de royalty's niet langer aan haar uitkeren, omdat de schrijfster zich persoonlijk solidair heeft verklaard met Palestine Action, een verzetsbeweging die voor de rechten van de Palestijnse bevolking opkomt. Ze richten hun acties onder meer op de wapenindustrie, die materieel aan het Israëlische leger levert. Deze groep is door de Britse regering als ‘terroristisch’ aangemerkt en verboden, hoewel de High Court [in februari van dit jaar nog oordeelde dat dit verbod onrechtmatig was](#).

Inmiddels ligt de zaak voor aan de hoogste Britse juridische instantie, het Hooggerechtshof, dat de komende maanden zijn oordeel zal uitspreken. Tot die tijd kan iedereen die de groep openlijk ondersteunt of aan hun demonstraties meedoet, strafrechtelijk vervolgd worden, en inmiddels zijn er al ruim drieduizend mensen hiervoor opgepakt. Sally Rooney heeft aangegeven uit protest hiertegen haar royalty's aan Palestine Action te willen doneren, waardoor zowel zij als haar uitgever strafbaar gesteld kunnen worden. Er zat weinig anders op dan haar boeken uit de Britse boekhandels te halen, waarmee een nieuw democratisch dieptepunt in het VK is bereikt.

Grote onduidelijkheid

Rooney's situatie laat de directe gevolgen van strengere antiterreurwetgeving zien, die ook in Nederland wordt voorbereid. Op dit moment ligt het wetsvoorstel ‘Strafbaarstelling verheerlijking terrorisme en openbare steunbetuigingen aan terroristische organisaties’ op tafel. Dit voorstel vertoont gelijkenis met de in Frankrijk aangescherpte antiterreurwet, waar de term ‘*apologie du terrorisme*’ wordt gebruikt, in het Nederlandse voorstel vertaald met ‘verheerlijking van terrorisme’. Men veronderstelt wellicht dat de terminologie daarmee helder is, maar dat is helaas niet het geval. Want wanneer ben je iets aan ‘verheerlijken?’ Is blijk geven van solidariteit al ‘verheerlijking?’ En wanneer wordt iets aangemerkt als ‘terrorisme?’ Een heldere omschrijving van beide termen ontbreekt, waardoor er grote onduidelijkheid is ontstaan over de rechtszekerheid van schrijvers of kunstenaars, die in hun werk of als privépersoon een politieke mening uitdragen.

Een netelige kwestie is de interpretatie van de term ‘terrorisme’, in het wetsvoorstel ook niet scherp afgebakend. In het VK heeft men nu al drie rechtbanken nodig gehad om te beoordelen of Palestine Action al dan niet een terroristische organisatie is die verboden moet worden, en veel wijst op het

tegendeel. Is een groep die luidkeels maar vreedzaam protesteert al terroristisch? Is een groep die materiële schade toebrengt aan gebouwen van de wapenindustrie, die aan het Israëlische leger levert, terroristisch? Of is een groep pas terroristisch als er geweld tegen mensen wordt gepleegd? Het is een politieke discussie die aan wetsvorming vooraf moet gaan. Bovendien, zo stellen [diverse kritische juristen](#) van het Nederlandse wetsvoorstel, zijn er reeds voldoende wetsartikelen om geweldplegers te kunnen vervolgen. Het Wetboek van Strafrecht biedt met artikel 131 ook voldoende instrumenten om opruiing en aanzetten tot (terroristisch) geweld te vervolgen. De toevoeging van deze nieuwe wet voegt feitelijk niets toe, maar tast wel onze grondrechten aan.

Het probleem van dit wetsvoorstel zit hem namelijk ook in het feit dat niet alleen handelingen, maar ook *uitingen* en *symbolen* van ‘verheerlijking van terrorisme’ strafbaar gesteld worden. Schrijvers die bijvoorbeeld een personage vertolken dat extreme of radicale standpunten inneemt, zouden om die reden juridisch vervolgd kunnen worden. Uit angst hiervoor zouden schrijvers, maar ook kunstenaars, journalisten en uitgevers bij voorbaat al kunnen besluiten om bepaalde maatschappijkritische onderwerpen te mijden. Dit wordt ook wel het *chilling effect* genoemd, ofwel het aanzetten tot zelfcensuur, zoals de Auteursbond [vorig jaar in een open brief schreef](#).

De situatie waarin Sally Rooney verkeert laat zien hoe strengere antiterreurwetten niet alleen de persoonlijke vrijheid van een schrijver kunnen bedreigen – zij kan vanwege het risico op arrestatie niet meer naar het VK reizen – maar ook een verstikkende werking hebben op het maatschappelijke en artistieke debat. Het openlijk uiten van je politieke mening of sympathie behoort tot de fundamenteën van de democratie, maar kan in het nieuwe Nederlandse wetsvoorstel als strafbaar feit worden aangemerkt. De Nederlandse regering moet dit wetsvoorstel grondig heroverwegen, zo niet van tafel te vegen, om de artistieke vrijheid te beschermen en situaties als die van Sally Rooney in Nederland te allen tijde te voorkomen. Zo niet, dan dreigen ook hier lege planken in de boekwinkels.

Maak NRC jouw voorkeursbron op Google

Bij Google kan je nu zelf aangeven welke nieuwsbronnen jij vaker wil zien in je zoekresultaten. [Meer informatie](#)

[Kies NRC als voorkeursbron](#) Melding voorkeursbron sluiten